

Kuukkeli

Kuukkeli kertoo metsäalueen olevan hyvä elinpaikka paitsi kuukkelille, myös metsäkana-linnuille ja lukuisille muillekin metsän lajeille. Eteläisessä Suomessa kuukkeli on harvinaisuus. Se on yksi voimakkaimmin taantuneita metsä-lintulajejamme. Kuukkeli on erätulilla istujan kaveri. Mutta miten kuukkeli voi auttaa metsän-omistajaa?

Missä kuukkeleita on?

Kuukkeli on Lapista monille tuttu utelias lintu, joka tulee mielellään eväspaikalle kättämään osaansa eväsleivistä. Lapissa kuukkeli on yhä melko yleinen. Mutta tiesitkö, että kuukkeleita oli vain muutama vuosikymmen sitten eteläisintä Suomea myöten? Kuukkelit ovat vähentyneet nopeasti. Nyt lajin levinneisyyden eteläraja kulkee Länsirannikon Suupohjasta Keski-Suomen kautta Etelä-Karjalan pohjoosiin.

Millainen on kuukkeli?

Kuukkeli on harmahtavan ruskea hieman närheä pienempi lintu. Helpoiten sen tunnistaa oranssista pyrstöstä. Oranssiin vivahtavia sävyjä on myös pyöreäkärkisissä siivissä. Tyypillisesti kuukkeli lennähtelee lyhyitä matkoja puusta toiseen, mutta se saattaa myös istua hiljaa paikallaan katselemassa mitä maassa tapahtuu. Sen äänet voivat olla hyvinkin monenlaisia: haukkamaisesta viheltelystä hiljaiseen ”jutusteluun”.

Kuukkeli syö monipuolisesti: selkärangattomia, sieniä, marjoja, siemeniä. Talvikuukausina sille kelpaavat myös lintulaudan antimet ja haaskat, erityisesti rasva. Syksyllä kuukkeli varastoi ravintoa naapuiden kätköihin. Näitä pakasteitaan kuukkeli hyödyntää talvella.

Kuukkelipari pysyy yhdessä ja samalla elinalueella koko ikänsä, jos niiden kotimetsää ei hävitetä. Kuukkelin pesä on eristetty höyhenillä ja naavoilla. Varhain kevättalvella alkavan haudonnan päätteenä kuukkelipari saa liikkeelle yhdestä viiteen poikasta, joista syksyyn selviää yleensä yksi tai kaksi. Ne jäävät talveksi vanhempiensa reviirille ja etsivät keväällä oman elinpiirinsä lähiseudulta. Kuukkeli voi elää viidentoista vuoden ikäiseksi.

Mustikkametsä on kuukkelimetsää

Kuukkeli viihtyy parhaiten kuusivaltaisissa metsissä. Suonlaidan korpi, mäenrinteen juurella piileskelevä soistuva metsä tai erikokoisista puista koostuva mustikkametsä ovat sen ominta ympäristöä. Kuukkelimetsässä on myös tiheikköjä. Jos lähellä on vielä räme, kallioinen mäki tai vähän suojaisaa metsäpuron vartta, hipoo paikka täydellisyyttä. Kuukkelin kanssa samalla alueella kuoriutuvat metson ja pyyn poikaset. Ne kaikki pitävät mustikasta.

Ongelma?

Ongelmia kuukkelille tuottaa sen sopeutumattomuus avoimiin alueisiin. Kuukkeli on metsälintu. Joutuessaan avoimelle alueelle se on helppoa saalista pedoille. Liian nuori tai yksipuolinen, samankokoista ja yhtä puulajia kasvava metsä ei ole kuukkelin mieleen. Harvassa metsässä närhi, orava tai näätä löytävät ja tuhoavat helposti kuukkelin pesinnän. Mustikanvarpujen määrä on vähentynyt Suomessa voimakkaasti, ja talvet muuttuneet vesisateisiksi. Riittävän laajoja ja yhtenäisiä metsäalueita etsivätkin niin kuukkeli, metsäkanalinnut kuin tuhannet muutkin perinteiset metsälajimme.

Apua kuukkelille

Kuukkelin auttamiseksi on meneillään hanke, jossa ovat laajasti mukana niin luontoväki kuin metsäalakin. Tässä Etelä-Suomen metsien monimuotoisuuden toimintaohjelmaan kuuluvasa METSO-yhteistoimintaverkostossa luodaan yhteisymmärrystä ja keinoja säilyttää kuukkeli myös eteläisessä Suomessa (katso myös www.sll.fi/kuukkeli tai www.metsonpolku.fi). Keskeisiä keinoja ovat yhdessä maanomistajien kanssa tapahtuva kuukkelin pesimämetsien suojelu ja ympärillä tapahtuvien metsätaloustoimien ohjaaminen kuukkeliystävälliseen suuntaan. Yhteistoimintaverkostossa myös kartoitetaan kuukkelialueita ja yritetään luoda suojelun ja metsänhoidon yhdistävä ohje talousmetsien hoitoon.

Luonnonhoitoa

Yksi METSO-ohjelman keino ovat luonnonhoitohankkeet. Metsäkeskuksen johdolla ja rahoituksella tehtävissä luonnonhoitotoimissa voidaan esimerkiksi ennallistaa korpisoita ja puronvarsia, eli parantaa metsälajien elinympäristöä. Metsätaloustoimissa kuukeliä voi auttaa jättämällä alikasvoksen raivaamatta, suosimalla sekapuustoa ja puuston tiheyttä sekä erirakenteisuutta.

Metsänomistajan tuki

Moni miettii, mitä tekisi metsällään. Hyvää marjapaikkaa tai syksyisten erätulien tuttua ympäristöä ei oikein tahtoisi hakata. Entä lieneekö alue luonnolle arvokas?

Kuukelin eläminen alueella kertoo, että metsä voi olla luonnon aarreaitta. Usein kuukelin pesämetsä täyttää niin sanotut METSO-valintaperusteet. Tämä tarkoittaa, että metsänomistaja voi niin halutesaan saada metsän säilyttämisestä valtiolta täyden korvauksen. Metsiensuojelu on nyt myös taloudellista toimintaa. Suojeltaessa saa puuston arvon mukaisen korvauksen verottomana – tästä syystä hinta voi muodostua hyvinkin kilpailukykyiseksi. Samalla omistaja säilyttää luontoarvoja ja itselleen tärkeän metsäympäristön.

METSO-kriteerit

METSO-ohjelman suojeluarvoja määrittelevät valintaperusteet jaetaan kolmeen osaan. Luokat I ja II määrittelevät, milloin metsässä on riittävästi suojeluarvoja. III-luokkaan kuuluvat monet tavalliset talousmetsätkin, jos ne sijaitsevat esimerkiksi vanhan suojelualueen lähellä tai I- ja II kriteerikohteiden välissä.

METSO-kriteerien mukaisessa metsässä on yleensä ainakin jonkin verran kuolleita puita, lahopuita ja metsän puut ovat erikokoisia ja -lajisia. Jos metsän läpi virtaa puro, siellä on kosteita kohtia tai metsän vieressä on suo, kasvaa alueen arvo entisestään. Rehevät lehtolaikut, suuret haavat tai erityiset lajit, kuten kuukeli, kertovat myös luontoarvoista. Vain harvoissa nykypäivän suojeluarvoisissa metsissä on valtavia ikipuita ja täysin koskematonta puustoa. Metsä kyllä palautuu luonnontilaan, jos vain saa siihen mahdollisuuden.

Millaista suojelua?

Nykyisenä METSO-aikana metsien suojelu on monipuolista. Voit perustaa yksityisen suojelualueen, jolloin alue säilyy omassa omistuksessa ja neuvotella myös alueen rauhoitussäännökset sopiviksi. Joskus helpointa on myydä alue valtiolle, jolloin korvauksen saa puuston lisäksi myös maapohjasta. Joihinkin ympäristöihin sopii määräaikainen suojelu ja toiset tarvitsevat hoitoa säilyttääkseen luontoarvonsa.

Asiantuntija osaa perustella, mikä vaihtoehdoista olisi juuri sinun kohteessasi paras ratkaisu. Sinä kuitenkin päätät, mitä metsälläsi tehdään. Neuvottelu ei sido sinua: saatuasi korvaustarjouksen voit vieläkin perua suojelun, jos et ole tarjoukseen tyytyväinen. METSO:ssa metsänomistaja on tasapuolinen neuvottelukumppani.

Omistaja on avainasemassa luonnon arvojen säilymisessä. Vaadi myös metsätaloustöiden yhteydessä eri vaihtoehtojen kartoittamista. Nykyaikana vaihtoehtoja on aina enemmän kuin yksi.

Tarkat tiedot METSO-valintaperusteista löydät:

www.metsonpolku.fi/metso/www/fi/elinymparistot/

Alueelliset METSO-yhteyshenkilöt löytyvät: www.metsonpolku.fi/metso/www/fi/metsanomistajille/alueelliset_yhteyshenkilot_2.php

Metsän monet arvot

Kuukkelimetsän säilyttäminen on arvokasta monella tapaa. Kuukkelin ja metsälajien lisäksi siitä hyötyy maanomistaja ja usein muutkin alueen ihmiset. Metsän tuottamia ekosysteemipalveluita ovat esimerkiksi marjat ja riista, lumoavat luonnonmetsän maisemat ja virkistysmahdollisuudet sekä ilmastonmuutosta torjuva hiilensidonta. Vanhassa metsässä hiilivarastot ovat suurimmillaan. Metsä sitoo pölyä, viilentää ja raikastaa ilmaa. Metsillä on myös tärkeä merkitys ilmastolle ja ne tasaavat purojen veden virtausta, eli säätelevät vesitasapainoa.

Mitä Sinä voit tehdä?

- Käytä muitakin metsäsi tuottamia hyötyjä kuin puuta. Virkistäydy ja viihdy metsässäsi. Nauti metsästäsi häiritsemättä sen elämää.
- Eläkö alueella kuukkelin?
Tarjoa kuukkelille talven vaikeina aikoina rasvaa.
- Tee arvio metsäsi luontoarvoista. Kysy mahdollisuutta parantaa metsän luontoarvoja luonnonhoitohankkeessa tai huomioida kuukkelin esimerkiksi luontopainotteisella metsäsuunnitelmalla.
- Pyydä arvio METSO-suojelun mahdollisuuksista lähimmästä ELY-keskuksesta (www.ymparisto.fi), metsäkeskuksesta (www.metsakeskus.fi) tai Suomen luonnonsuojeluliiton piiristä (www.sll.fi).
- Säilytä pala metsää kuukkelille, kanalinnuille ja muille metsän tuhansille lajeille. Suojeltu metsä ei ole poissa käytöstäsi. Voit yhä nauttia metsästäsi – yhdessä metsäluonnon kanssa.
- Kerro metsää omistaville tuttavillesi METSO-ohjelman tuomista mahdollisuuksista.
- Vaadi päättäjiltä riittävä rahoitus METSO-ohjelmalle – se on hyvä sijoitus tulevaisuuteen.